

ANA GRGIĆ, DARKO MATOVAC, MARINELA ALEKSOVSKI

60 GODINA CROATICUMA - CENTRA ZA HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK

Na *Croaticumu - Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik* Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu trenutačno se poučava hrvatski kao drugi, strani i naslijedni jezik prema kombiniranoj metodi kojoj je cilj razviti opću komunikacijsku kompetenciju. Sve jezične vještine podjednako su zastupljene u nastavnom procesu, a pritom se u obzir uzimaju kognitivne značajke procesa poučavanja. Vrlo važan čimbenik poučavanja je objašnjavanje kontrastivnih elemenata između hrvatskoga i tzv. velikih jezika kojima vlada većina polaznika. Naglasak je i na stjecanju kulturološke kompetencije, što je u skladu sa suvremenim tendencijama na području poučavanja jezika, pišu dr. sc. Ana Grgić, dr. sc. Darko Matovac i profesorica Marinela Aleksovski s Filozofskog fakulteta. Svi programi akreditirani su sveučilišni programi, a sudjelovanje u njima moguće je pohađanjem nastave na FF u Zagrebu ili, što je omogućeno od akademске godine 2020./2021., pohađanjem nastave preko Interneta. Nastava je organizirana u jezično i dobno raznolikim grupama i u skladu s razinama *Zajedničkoga europskoga referentnog okvira za jezike* (2005.), tj. od početne razine (A1 i A2) preko srednje (B1 i B2) do napredne (C1).

Croaticum – *Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik* (dio Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) obilježava 2022. godine 60. godišnjicu osnutka i rada. Ta je važna i velika obljetnica ove najstarije i najveće ustanove koja se bavi poučavanjem te znanstvenim i stručnim proučavanjem i opisivanjem hrvatskoga kao drugog, stranog i naslijednog jezika prigoda da se u ovome radu ukratko prikaže počeci njezina djelovanja, njezin razvojni put te trenutačni ustroj, ali i da se pokušaju prikazati duh, tradicija, stručnost i znanje koji već desetljećima motiviraju mnogobrojne osobe iz Hrvatske i cijelog svijeta da uče hrvatski jezik i kulturu baš na *Croaticumu*.

Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik osnovan je 1962. godine pod nazivom *Tečaj hrvatskoga jezika za strance* i djelovao je isprva kao dio Zavoda, a kasnije Odsjeka za fonetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Program *Tečaja hrvatskoga jezika za strance* temeljio se na audiovizualnoj globalno-strukturalnoj metodi (kraticom AVGS-metoda) koju su postavili Petar Guberina i Paul Rivenc i koja je u to vrijeme bila revolucionaran obrat u nastavi nematerinskoga jezika i u pristupu rehabilitaciji slušanja i govora (učenici se izlažu jezičnim strukturama preko auditivnih i vizualnih podražaja koje ponavljaju dok ih potpuno ne usvoje). Ta je metoda bila vrlo popularna i prihvaćena diljem svijeta te je zahvaljujući njoj Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu postao prepoznatljiv na području metodike nematerinskoga jezika. Metoda se primjenjivala do sredine osamdesetih godina 20. stoljeća i u učenju drugih stranih jezika u hrvatskim školama (Banković-Mandić i Čilaš Mikulić, 2016., 122). Autori prvih nastavnih materijala za učenje hrvatskoga prema AVGS-metodi bili su Ljudevit Jonke, Ema Leskovar, Krunoslav Pranjić, a u drugome dijelu pridružio im se i Ivo

Škarić (1966.). Ti su materijali, dakle, bili objavljeni u dva dijela pod naslovom *Hrvatskosrpski. Audio-vizuelna metoda*, a bili su popraćeni magnetofonskim vrpcama i dijafilmovima te rječnikom za drugi dio udžbenika. Osnivanjem *Tečaja hrvatski* je tako postao jedan od jezika koji se poučavaju po AVGS-metodi, a u to su se vrijeme samo najveći svjetski jezici poput engleskog, francuskog, njemačkog, talijanskog i ruskog mogli pohvaliti takvim glotodidaktičkim iskorakom (Leskovar i Pranjić, 1962., 121). Nekoliko godina nakon osnutka, 1966. godine, *Tečaj hrvatskoga jezika za strance* postaje sastavni dio Odsjeka za jugoslavenske jezike i književnosti. Iz arhivske građe može se vidjeti da su, primjerice, u akademskoj godini 1967./68. polaznici najčešće bili iz Sirije, Libanona, Jordana, Indije, Sudana, Palestine, Nigerije, Laosa..., tj. iz tadašnjih nesvrstanih zemalja, a dolazili su na zagrebačko sveučilište zahvaljujući stipendijama koje im je dodjeljivala tadašnja država. Stipendisti su dolazili u Zagreb i druge hrvatske gradove na studij, no prije toga su najčešće bili upisani isključivo na jezične tečajeve koji su trajali dva semestra. I šezdesetih godina sastav polaznika bio je raznolik pa bilježnice koje su revno ispunjavale prve lektorice (Marijana Cesarec, Božena Kepeski, Mercedes Paradžik, Dunja Fuis-Papandopulo, Marija Peakić-Žaja, Vlasta Sever i dr.) opisuju i druge tipove polaznika, primjerice studente slavistike koji su najčešće dolazili iz bivšeg SSSR-a i SAD-a, ali i polaznike koji uče jezik jer su u braku s osobama iz Hrvatske ili imaju hrvatsko podrijetlo. Godine 1986. *Tečaj hrvatskoga jezika za strance* preimenovan je u *Pripremnu godinu studija* jer su polaznici u najvećem broju ipak bile osobe koje su se pripremale za studiranje na nekom od fakulteta u Hrvatskoj. O prvim desetljećima razvoja i rada *Croaticuma* detaljnije informacije donose i Cvitanušić i sur. (2010.), Cvitanušić Txico i Đurđević (2012.) te Banković-Mandić i Čilaš Mikulić (2016.).

Početkom stoljeća, 2003. godine, *Pripremna godina studija* preimenovana je u *Croaticum – hrvatski za strance*, a četiri godine poslije, 2007. godine, centar je dobio današnje ime *Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik*.

Iako se u početku nastava hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika održavala prema u to vrijeme iznimnoj AVGS-metodi, krajem 20. i početkom 21. stoljeća oblikovao se suvremeniji komunikacijsko-gramatičko-semantički pristup (Udier i Gulešić Machata, 2019.) koji nadavlada nedostatke AVGS-metode, ponajprije dajući zasluženu pozornost uspješnom ostvarivanju komunikacijskih ciljeva te povezivanju naučenih govornih obrazaca i stvarnih životnih situacija. Taj suvremeniji pristup temelji se na primjenjenolingvističkim i teorijskololingvističkim spoznajama te rezultatima empirijskih istraživanja. Na *Croaticumu* se hrvatski kao drugi, strani i nasljedni jezik trenutačno poučava prema kombiniranoj metodi kojoj je cilj razviti opću komunikacijsku kompetenciju. To znači da su sve jezične vještine podjednako zastupljene u nastavnom procesu, a pritom se u obzir uzimaju kognitivne značajke procesa poučavanja. Vrlo važan čimbenik poučavanja je i uočavanje te objašnjavanje kontrastivnih elemenata između hrvatskog i tzv. velikih jezika kojima vlada većina polaznika. Naglasak je i na stjecanju kulturološke kompetencije, što je u skladu sa suvremenim tendencijama na području poučavanja jezika.

Croaticum danas

Croaticum je do danas ostao organizacijska jedinica Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koja je kadrovski i stručno povezana s Katedrom za hrvatski standardni jezik. Danas je to moderan visokoškolski centar, usporediv sa sličnim centrima u ostalim europskim zemljama, koji se intenzivno razvija u različitim smjerovima i obuhvaća mnoštvo različitih programa učenja hrvatskoga jezika i kulture dostupnih s jedne strane studentima Sveučilišta u Zagrebu, a s druge svim ostalim zainteresiranim pojedincima, neovisno o njihovoј dobi, prethodnom znanju hrvatskoga jezika i motivaciji za učenje.

Programi

Svi programi učenja hrvatskoga jezika i kulture koji se trenutačno izvode na *Croaticumu* prilagođeni su brojem nastavnih sati i sadržajem potrebama različitih polaznika. Nadalje, svi programi akreditirani su sveučilišni programi, a sudjelovanje u njima moguće je pohađanjem nastave na Filozofskome fakultetu u Zagrebu ili, što je omogućeno od akademske godine 2020./2021., pohađanjem nastave preko Interneta. Nastava je organizirana u jezično, nacionalno i dobno raznolikim grupama i u skladu s razinama Zajedničkoga europskoga referentnog okvira za jezike (2005.), tj. od početne razine (A1 i A2) preko srednje (B1 i B2) do napredne (C1). Na početnoj razini počinje se s osnovama pisanja i izgovora te temeljnim morfološkim i sintaktičkim strukturama. Polaznici se osposobljavaju za osnovnu komunikaciju na hrvatskome jeziku i upoznaju s osnovnim obilježjima hrvatskog društva i hrvatske kulture. Srednja razina većinom je usmjerena na složenije morfološke i sintaktičke strukture te na osposobljavanje za svakodnevnu samostalnu komunikaciju na hrvatskome jeziku, dok je napredna razina još izraženije usmjerena na razvijanje komunikacijskih vještina, a poseban naglasak je na kulturološkim sadržajima (podjednako sadržajima svakodnevne i akademske kulture). Na naprednoj razini značajna pozornost posvećuje se i stjecanju znanja o funkcionalnim stilovima te o leksičkoj slojevitosti hrvatskoga jezika. Programi učenja hrvatskoga jezika i kulture koje *Croaticum* trenutačno izvodi su sljedeći:

- Semestralni tečaj hrvatskoga jezika i kulture (obuhvaća 225 nastavnih sati jezičnih vježbi tijekom jednog semestra)
- Skraćeni semestralni tečaj hrvatskoga jezika i kulture za Erasmus+ studente (obuhvaća 75 nastavnih sati, od toga 15 sati terenske nastave u kulturnim institucijama te 60 nastavnih sati jezičnih vježbi tijekom jednog semestra)
- Jednomjesečni tečaj hrvatskoga jezika i kulture (75 nastavnih sati, od toga 70 nastavnih sati jezičnih vježbi u grupi te 5 individualnih nastavnih sati jezičnih vježbi tijekom 4 tjedna)
- *Croaticumova* ljetna škola hrvatskoga jezika i kulture (75 nastavnih sati, od toga 60 nastavnih sati jezičnih vježbi, 6 nastavnih sati vježbi fonetske korekcije te 9 nastavnih sati iz hrvatske kulture tijekom 3 tjedna u lipnju i srpnju)

- *Croaticumova* jesenska škola hrvatskoga jezika i kulture (75 nastavnih sati, od toga 60 nastavnih sati jezičnih vježbi, 6 nastavnih sati vježbi fonetske korekcije te 9 nastavnih sati iz hrvatske kulture tijekom 3 tjedna u rujnu)
- *Croaticumova* zimska škola hrvatskoga jezika i kulture (75 nastavnih sati, od toga 60 nastavnih sati jezičnih vježbi, 6 nastavnih sati vježbi fonetske korekcije te 9 nastavnih sati iz hrvatske kulture tijekom 3 tjedna u veljači)
- Individualna nastava hrvatskoga jezika i kulture (taj tip nastave podrazumijeva potpuno individualan pristup što znači da se i broj nastavnih sati i sadržaj koji se obrađuje prilagođavaju potrebama i željama pojedinoga polaznika).

Osim navedenih programa, u ponudi su i izborni programi hrvatskoga jezika i kulture koji se izvode, potpuno ili djelomično, na engleskome jeziku kako bi ih mogli pratiti i oni koji su tek počeli učiti hrvatski. Održavanje tih programa organizira se u skladu sa željama i brojem upisanih polaznika u Semestralni tečaj hrvatskoga jezika i kulture. U ponudi su, primjerice, sljedeći izborni programi: Hrvatska povijest, Hrvatska politika, Glazba u Hrvatskoj, Kulturne ustanove u Hrvatskoj, Svakodnevna hrvatska kultura itd. Uz to, u ponudi su i Govorne vježbe iz hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika na kojima polaznici imaju mogućnost uvježbati izgovor i naglasak.

Kao što je već navedeno, *Croaticumovi* programi učenja hrvatskoga jezika i kulture akreditirani su sveučilišni programi, a Semestralni tečaj hrvatskoga jezika i kulture zajedno s izbornim programima učenja hrvatskoga jezika i kulture čini samostalni sveučilišni modul *Hrvatski kao*

Slika 1: Zemlje iz kojih su bili polaznici Semestralnoga tečaja hrvatskoga jezika i kulture u ljetnom semestru akademske godine 2019./2020.

drugi i strani jezik. Polaznici tog modula koji tijekom dvaju uzastopnih semestara prikupe najmanje 60 ECTS bodova ostvaruju pravo na dopunsku ispravu o studiju (engl. *diploma supplement*). Polaznici koji ostvare manje od 60 ECTS-a dobivaju potvrdu s ocjenama i ostvarenim ECTS-ima.

Polaznici *Croaticuma*

Procjenjuje se da je do danas hrvatski jezik na *Croaticumu* učilo više od 20 000 polaznika iz cijelog svijeta, a u posljednje vrijeme broj polaznika prelazi 650 polaznika u akademskoj godini. Primjerice, u ljetnom semestru akademske godine 2019./2020. polaznici Semestralnoga tečaja hrvatskoga jezika i kulture dolazili su iz čak 56 država svijeta, od Perua i Kanade preko Njemačke i Norveške do Južne Koreje i Indonezije, a ukupno su govorili 32 različita jezika, kao što prikazuje slika 1.

Polaznici *Croaticumovih* programa učenja hrvatskoga jezika i kulture razlikuju se prema mnogobrojnim jezičnim, izvanjezičnim i afektivnim čimbenicima koji djeluju na oblikovanje njihova jezičnoga identiteta i na njihovo ovladavanje hrvatskim jezikom pa ih je prema različitim kriterijima moguće svrstati u različite skupine. Posljednjih nekoliko godina u glotodidaktičkoj struci ustalila se podjela polaznika/učenika prema tome u kakvu su suodnosu prema jeziku kojim ovladavaju, no ovdje će se iz tih opširnih teorijskih podjela (npr. Jelaska, 2005., 2014., 2016 a., 2016 b., 2016 c.; Grgić i Jelaska, 2016.; Cvikić i sur., 2010; Grgić, 2018.) pokušati izdvojiti i opisati isključivo one skupine govornika koje su na *Croaticumu* najzastupljenije i koje se najčešće susreću u *Croaticumovim* učionicama.

Nasljedni i predački govornici - potomci hrvatskih iseljenika

S obzirom na to da Republika Hrvatska, u odnosu na broj stanovnika, doista ima veliku dijasporu, kao prvu i ujedno najbrojniju skupinu polaznika *Croaticumovih* programa učenja hrvatskoga jezika i kulture možemo izdvojiti potomke hrvatskih iseljenika. U toj velikoj i prilično heterogenoj skupini razlikujemo polaznike po tome je li im hrvatski nasljedni ili predački jezik.

Nasljedne govornike hrvatskoga jezika, kao prvu veliku skupinu potomaka hrvatskih iseljenika koji dolaze u *Croaticum* učiti hrvatski jezik, karakterizira djelomična ovladanost hrvatskim jezikom (ili nekim od njegovih dijalekata) koja je rezultat usvajanja, a ne institucionalnog učenja, i to na način da je glavni utjecaj na ovladavanje govorni jezik pa takvi polaznici uglavnom puno bolje vladaju hrvatskim u govoru nego u pisanju (Jelaska, 2016 c.). Drugo im je važno obilježe snažan osjećaj pripadnosti jezičnoj, kulturnoj i etničkoj zajednici u kojoj je hrvatski izvorni jezik. Upravo je taj osjećaj pripadnosti ujedno i motivacija za bolje ovladavanje jezikom. Nasljedni govornici najčešće dolaze iz država u koje su se u prošlosti Hrvati iz Hrvatske, ali i Bosne i Hercegovine najčešće iseljavali, kao što su primjerice SAD, Kanada, Australija ili zemlje sjeverne i zapadne Europe (Njemačka, Švicarska, Švedska, Austrija itd.).

Druga velika skupina potomaka hrvatskih iseljenika su tzv. predački govornici (Cvikić i sur., 2014., 119 - 120; Jelaska, 2014., 2016 a., 2016 c.). Takvi polaznici nikada nisu učili ni usvajali hrvatski jezik, nego samo imaju obiteljsku vezu s njime. Hrvatski im je katkad jezik svih predaka, a katkad i samo jednoga. Takvi govornici u ovladavanju hrvatskim jezikom obično se ne razlikuju značajno od drugih useljenika (o kojima će biti više riječi u nastavku), ali ih se često izdvaja u zasebnu skupinu jer ih nerijetko karakterizira afektivan odnos prema jeziku (Cvikić i sur., 2010., 119-120; Jelaska, 2014., 2016a., 2016c.), a svoj identitet grade binarno ističući da su „pola Hrvati”, pri čemu svoja hrvatska imena i prezimena nose kao svojevrsne identitetske bedževe (Grgić, 2018.). Predački govornici u *Croaticumu* najčešće su treća ili četvrta generacija iseljenih Hrvata i najčešće dolaze iz država Južne Amerike (Argentina, Čile, Venezuela...), ali i iz drugih država u koje su se tradicionalno Hrvati iseljavali (SAD, Kanada, Australija, Njemačka).

Potomci hrvatskih iseljenika najčešće na *Croaticum* dolaze kao stipendisti Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. To središnje državno tijelo za realizaciju državne politike u odnosu na Hrvate izvan Hrvatske svake godine dodjeljuje stipendije za učenje hrvatskoga jezika potomcima hrvatskih iseljenika, ali i njihovim supružnicima te prijateljima Hrvatske. S obzirom na to da je broj osoba zainteresiranih za tu stipendiju u stalnom porastu, raste i broj stipendija, tj. stipendista na *Croaticumu*. Primjerice, u zimskom semestru ove akademske godine, 2021./2022., ukupno 96 stipendista dobilo je stipendiju za pohađanje Semestralnoga tečaja hrvatskoga jezika i kulture.

Ovim dvjema velikim skupinama polaznika moguće je pribrojiti i jednu sasvim malenu, ali vrlo zanimljivu skupinu polaznika koje bismo mogli nazvati povratničkim govornicima. U slučaju tih polaznika riječ je o vraćanju u zemlju svojega nekadašnjeg života. To su polaznici koji su rođeni u Hrvatskoj, ali su se u djetinjstvu iz nje iselili dok još nisu posve ovladali hrvatskim jezikom. Njihovo je poznавanje jezika različito jer je izrazito ovisno o dobi u kojoj su se iselili, a takvi polaznici također obično imaju vrlo afektivan odnos prema hrvatskome jeziku i kulturi, a dolazak u Hrvatsku katkad doživljavaju kao „dolazak kući” (Grgić, 2018., 82).

Useljenički govornici - useljenici, transmigranti, gosti studenti, izbjeglice

Iako se o Hrvatskoj, sasvim opravданo, najčešće govoriti kao o iseljeničkoj državi, treba napomenuti da je ona istodobno i useljenička zemlja u koju se useljavaju, posljednjih godina sve intenzivnije, raznoliki pojedinci i skupine useljenika. Nakon dolaska u Hrvatsku useljenicima poznавanje hrvatskoga jezika postaje važan preduvjet za uspješno uključivanje u hrvatsko društvo pa nerijetko i nekoliko semestara uče hrvatski jezik na *Croaticumu*. Razlozi njihova dolaska u Hrvatsku vrlo su različiti, ali najčešće je riječ o poslu (pokretanje poslovnog projekta ili zapošljavanje u nekoj hrvatskoj, stranoj ili međunarodnoj tvrtki) te o braku ili ljubavnoj vezi s osobom iz Hrvatske. Takvi useljenici obično namjeravaju ostati živjeti u Hrvatskoj barem nekoliko godina ili čak trajno. Uz ta dva najčešća razloga, među useljenicima susrećemo i različite pustolove, umjetnike, zaljubljenike u prirodu ili sport, turističke djelatnike i

sezonske radnike, a u novije doba i mnogobrojne digitalne nomade, influencere i blogere. Oni su najčešće tek privremeno u Hrvatskoj pa ih se i ne može smatrati klasičnim useljenicima, već ih se, u skladu s novijim teorijama i novijom transnacionalnom paradigmom migracijskih fenomena, naziva transmigrantima (Čapo i Jurčević, 2014.). Takvi polaznici nerijetko su višejezične osobe koje imaju iskustvo života u različitim zemljama i na različitim kontinentima.

Zasebnu, veliku skupinu useljeničkih govornika čine i studenti koji studiraju preddiplomski, diplomski ili doktorski studijski program u svojoj zemlji, a najčešće je riječ o studiju slavistike i/ili kroatistike, koji dio svojeg studija provode na studentskoj mobilnosti na Filozofskome fakultetu, najčešće na Odsjeku za kroatistiku ili nekom od odsjeka na kojem se studira slavistica. Riječ je o studentima koji na *Croaticum* dolaze najčešće preko programa Erasmus+ i CEEPUS (Srednjoeuropski program razmjene za sveučilišne studije, ali i zahvaljujući stipendijama koje dodjeljuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja na temelju bilateralnih sporazuma). Osim tih studenata, *Croaticumove* programe učenja hrvatskoga jezika i kulture odlučuju upisati i ostali studenti koji na Filozofskome fakultetu studiraju preko studentske mobilnosti, a kojima hrvatski jezik ili slavistica nisu osnovni predmet studija. Za studente koji svoju studentsku mobilnost ostvaruju na ostalim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu, *Croaticum* organizira program pod nazivom Skraćeni semestralni tečaj hrvatskoga jezika i kulture za Erasmus+ studente. Polaznici koji pripadaju ovoj skupini redovito su višejezične mlađe osobe kojima je hrvatski bio strani jezik koji su učili ili studirali u svojoj zemlji. Studenti većinom odgovaraju prototipu govornika koji je hrvatski učio kao strani jezik (strani jezik određuje se kao neizvorni jezik koji se uči izvan okoline u kojoj njime vladaju izvorni govornici /Jelaska, 2016a./): učili su jezik u pedagoški prikladnim situacijama, vladaju standardnim idiomom (a ne lokalnim idiomima kao što je to čest slučaj kod nasljednih govornika, tj. potomaka hrvatskih iseljenika koji su jezikom ovladavali u obitelji), u pisanju su katkad vještiji nego u govoru, upoznati su s nekim najpoznatijim hrvatskim piscima i djelima, imaju određeno predznanje o povijesti jezika itd.

Zasebna skupina useljeničkih govornika su i polaznici koji su u Hrvatsku došli kao izbjeglice. U literaturi se najčešće izdvajaju u posebnu skupinu (Đurđević i Podboj, 2016.; Grgić, 2018.) s obzirom na to da je riječ o osobito ranjivoj skupini čiji je odlazak iz vlastite zemlje i dolazak u Hrvatsku obilježen različitim stresnim, pa i traumatičnim iskustvima. Kao podvrstu useljenika katkad ih se opisuje i kao osobe čije je ovladavanje jezikom otežano posttraumatiskim stresom, a kao posebice otežavajući čimbenici u ovladavanju jezikom spominju se i traumatični razlozi odlaska iz vlastite zemlje koji nepovoljno utječu i na kognitivnu i na afektivnu spremnost na učenje, kao i utjecaj različitoga kulturnog naslijeđa, nepoznavanje latiničnog pisma i sl. (Đurđević i Podboj, 2016., 258). Broj polaznika koji na *Croaticum* dolaze kao izbjeglice polako raste od početka stoljeća, a poglavito od 2015. godine, tj. od otvaranja tzv. Balkanske rute kada je Hrvatska postala dijelom dotad neviđene izbjegličke i migrantske krize. Prateći zbivanja u državi i prepoznajući društveni trenutak (Podboj, 2016.), *Croaticum* od ljetnog semestra akademске godine 2017./2018. organizira Tečaj hrvatskoga jezika za azilante

i tražitelje azila u Republici Hrvatskoj. U njega je dosad bilo uključeno oko 80 polaznika, a tečaj je organiziran tako da polaznici tijekom semestra, tj. tijekom 15 tjedana, imaju ukupno 60 sati jezične nastave na razini B1 u skladu sa Zajedničkim europskim referentnim okvirom za jezike. Uz to, polaznici tijekom semestra imaju ukupno 15 sati nastave iz kulture. Tečaj hrvatskoga jezika i kulture za azilante i tražitelje azila u Republici Hrvatskoj besplatan je program, a polaznici se u program uključuju na preporuku lokalne organizacije civilnog društva.

Uz stvarno, fizičko preseljenje i dolazak u Zagreb na Filozofski fakultet i *Croaticum*, danas možemo govoriti i o virtualnom dolasku u Hrvatsku, tj. o virtualnom približavanju zemlji i jeziku (Čapo Žmegač, 2010., 28). *Croaticum* danas, većim dijelom potaknut okolnostima vezanim uz pandemiju koronavirusa, ali i zbog opće i široke dostupnosti Interneta, modernih načina komunikacije i suvremenih oblika umrežavanja ljudi, nudi i internetsku nastavu. Internetska nastava održava se sinkrono (u stvarnom vremenu) pri čemu lektori s polaznicima svakodnevno provode isti broj nastavnih sati kao što bi bio slučaj da je riječ o pohađanju nastave na Filozofskome fakultetu. Takav način održavanja nastave pokazao se vrlo privlačnim velikom broju osoba. Prvu skupinu polaznika koji se uključuju u taj tip nastave čine osobe koje žive u manjim mjestima u Hrvatskoj te im nije dostupna ustanova u kojoj bi učili hrvatski jezik. Drugu skupinu polaznika kojoj je takav način pohađanja nastave posebno zanimljiv čine zaposlene osobe koje nemaju vremena svakog dana dolaziti u prostorije Filozofskoga fakulteta, a treću skupinu čine mlade osobe kojima je virtualni svijet prirodno okruženje. Naravno, dostupnost *Croaticumovih* programa učenja hrvatskoga jezika i kulture preko Interneta omogućila je da polaznici sudjeluju u programu neovisno o tome gdje se u tom trenutku nalaze, a uz jezične vježbe polaznicima takvih tečajeva danas se nude i virtualni obilasci grada, posjeti pojedinim muzejima u Hrvatskoj ili primjerice virtualni obilazak Plitvičkih jezera. Iako su fizički najčešće izmješteni, polaznicima je sudjelovanje na takvoj vrsti nastave omogućilo neposredan kontakt s lektorima izvornim govornicima i virtualni boravak u Hrvatskoj.

Svi navedeni polaznici *Croaticumovih* programa učenja hrvatskoga jezika i kulture mogu se podijeliti i na različite druge načine: po stupnju ovlađanosti hrvatskim jezikom, po ovlađanosti pojedinim jezičnim vještinama, po stupnju i vrsti dvojezičnost, po jezičnoj srodnosti s hrvatskim jezikom itd. (npr. Jelaska, 2014., 2016a., 2016b., 2016c.; Grgić, 2018.). Osnovni kriterij za razvrstavanje polaznika u nastavne grupe upravo je stupanj ovlađanosti hrvatskim jezikom, što se provjerava testiranjem. Prema rezultatu ostvarenom na testiranju polaznici se svrstavaju u ujednačene skupine polaznika, no pri oblikovanju skupina u obzir se katkad uzimaju i drugi čimbenici poput npr. jezične srodnosti njihova materinskoga jezika s hrvatskim jezikom. Pod nazivom *srođan jezik* primarno se podrazumijevaju slavenski jezici, a razlog takva izdvajanja u skupine prema jezičnoj srodnosti jest činjenica da ovladavanje srodnim jezikom ima drukčiju obilježja, tj. drukčiji tijek i dinamiku od ovladavanja nesrodnim jezikom (Gulešić Machata i Jelaska, 2010.; Gulešić Machata, 2013.; Grgić 2018.).

Ono što je u konačnici vrlo važno istaknuti kad je riječ o polaznicima *Croaticuma* jest činjenica da baš svaki polaznik dolazi učiti hrvatski jezik sa svojom osobnom pričom i sa svojom

jedinstvenom jezičnom biografijom pa su nastavne grupe u koje se svrstavaju iznimno heterogene. Ta heterogenost polaznika kao trajni izazov za lektore koji jezičnom nastavom moraju udovoljiti vrlo raznolikim potrebama i zahtjevima upravo je ono po čemu je *Croaticum* prepoznatljiv.

Lektori - nastavnici, istraživači i kulturni ambasadori

Danas je u Croaticumu zaposleno 13 stalnih lektora i viših lektora, a *Croaticum* povremeno, prema potrebi, angažira i vanjske suradnike. Glavna zadaća sveučilišnih lektora je rad na kollegijima jezičnih vježbi, a glavni im je cilj razvoj komunikacijske i međukulturne kompetencije osoba koje poučavaju. Nastojeći postići i održati što viši standard u kvaliteti poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika lektori *Croaticuma* se, uz svakodnevnu nastavu, bave još i znanstvenim i stručnim radom, redovito sudjeluju na znanstvenim i stručnim skupovima, sudjeluju u znanstvenim i stručnim projektima ili ih provode te su autori i urednici knjiga, zbornika te znanstvenih i stručnih radova. Kao gostujući nastavnici predaju i u inozemstvu, na stranim sveučilištima (npr. u Mađarskoj, Slovačkoj, Češkoj, Poljskoj, Austriji, Njemačkoj, Italiji, Nizozemskoj, Norveškoj, Ukrajini, Kosovu, Australiji i drugdje). Rezultat je toga rada jezična nastava koja je, uz ostalo, plod mnogobrojnih vlastitih jezičnih istraživanja, istraživanja progresije poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika, detaljnih analiza tematskih i kulturnih sadržaja koji su prisutni na nastavi te stručnosti i iskustva lektora.

Uz sve navedeno, vrlo je važna i visoka osobna komunikacijska te međukulturalna kompetencija lektora jer je riječ o svakodnevnom radu i vrlo intenzivnom kontaktu s osobama i sadržajima iz raznih kulturnih sredina i jezičnih zajednica. Popisu jezičnih i nejezičnih kompetencija

Slika 2: Izlet u Pulu

važnih za lektore u *Croaticumu* treba pridodati i neizostavnu sposobnost stvaranja ugodne radne atmosfere u kojoj se upoznaju hrvatski jezik i kultura, pri čemu lektori *Croaticuma* u učionicama postaju svojevrsni ambasadori svoje zemlje s obzirom na to da polaznici s kojima rade nerijetko stječu dojam o cijeloj zemlji na temelju dojmova koje imaju o osobi koja zemlju predstavlja. Zato lektori u *Croaticumovim* učionicama i izvan njih s polaznicima iz cijelog svijeta iz semestra u semestar organiziraju proslave rođendana, praznika i blagdana, pjevaju hrvatske pjesme, predstavljaju hrvatske specijalitete i regije, analiziraju uličnu umjetnost, čitaju književna djela, gledaju filmove itd. I izvan učionica lektori posreduju u susretu polaznika *Croaticuma* s Hrvatskom, hrvatskim jezikom i kulturom pa zajedno posjećuju različite institucije (npr. Hrvatsku radioteleviziju, Hrvatski sabor, Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu itd.) te različite zagrebačke muzeje, kazališta i ateljee. U svakom semestru organizira se i jednodnevni izlet u neki hrvatski grad ili mjesto koje ima posebnu kulturnu prepoznatljivost (npr. Krapina, Trakošćan, Koprivnica, Hlebine, Varaždin, Plitvička jezera, Pula, Zadar, Krk).

Poseban kulturni događaj svake godine na *Croaticumu* je i program Kultura u *Croaticumu* (kraticom KuC). KuC je popularni naziv za gostovanje različitih hrvatskih kulturnih djelatnika i umjetnika. U posljednjih nekoliko godina gostovali su Dana Budisavljević, Kristian Novak, Ksenija Marinković, Frano Mašković, Maja Hrgović, Goran Bogdan, Barbara Matješić, Hana Jušić i Igor Bezinović, Ognjen Sviličić, Renato Baretić, Filip Šovagović, Damir Karakaš, Hrvoje Šalković i mnogobrojni drugi. Najčešće je riječ o književnicima, glumcima ili redateljima pa se tjednima unaprijed polaznici *Croaticuma* pripremaju za njihov dolazak čitajući njihova djela (u cjelini ili neke dijelove), gledajući filmove, predstave i sl. Na tim gostovanjima polaznici imaju priliku pitati goste ono što ih zanima, o njihovim djelima, ali i o drugim važnim društvenim i kulturnim pitanjima koja su vezana uz njihov rad i život. U svim tim aktivnostima lektori nastoje da susret s hrvatskim jezikom i kulturom rezultira stvaranjem međukulturalnoga dijaloga i pospješivanjem razvoja međukulture kompetencije *Croaticumovih* polaznika.

Znanstvena i stručna djelatnost

Uz nastavu, kao najvažniju djelatnost *Croaticuma*, za čiju je kvalitetu iznimno važan razvoj stručnoga i znanstvenoga područja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika, lektori se svake godine predano bave i organizacijom različitih drugih događanja koja pridonose razvoju tog područja. Također, sudjeluju u znanstveno-istraživačkim i stručnim projektima, provode teorijska i primijenjenolinguistička istraživanja, objavljaju znanstvene i stručne radove u znanstvenim časopisima u Hrvatskoj i inozemstvu, sudjeluju u promicanju svoje struke.

SIH - Znanstveno i stručno savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika

Od 2008. godine u *Croaticumu* se održava Znanstveno i stručno savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (kraticom SIH). SIH se organizira u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske te svake godine ima središnju temu o kojoj izlažu domaći

i strani stručnjaci i znanstvenici. Neke od tema su npr. procjenjivanje jezičnog znanja i izrada jezičnih ispita, sintaksa u kontekstu inojezičnoga hrvatskog ili strategije učenja i poučavanja gramatičkih i kulturoloških različitosti. Tijekom SIH-a sudionici imaju priliku, osim obra-zovati se u struci, razmijeniti iskustva te raspravljati o mnogobrojnim izazovima s kojima se susreću u radu, kako u Hrvatskoj tako i na stranim sveučilištima (Ministarstvo znanosti i obrazovanja podupire 34 lektorata hrvatskoga jezika u 25 država te centre za hrvatske studije u Australiji, Kanadi i Ujedinjenom Kraljevstvu te je na taj način nastavom hrvatskoga jezika obuhvaćeno oko 2 000 studenata). Sudionici SIH-a dolaze s inozemnih sveučilišta na kojima se studira hrvatski jezik ili s domaćih sveučilišta na kojima se poučava hrvatski kao drugi, strani i nasljedni jezik, a proteklih nekoliko godina sve češće na SIH dolaze i nastavnici koji rade u školama, bilo u Hrvatskoj ili u inozemstvu, te u svojem radu imaju potrebu za znanjima vezanim uz poučavanje hrvatskoga kao drugoga, stranoga ili nasljednoga jezika. Osim pred-stavljanja istraživačkoga i stručnoga rada, sudionici imaju priliku i izvjestiti o primjerima do-bre prakse te dobiti obavijesti o mogućnostima stipendiranja i dolasku studenata u *Croaticum*. Akademске godine 2020./2021. SIH se održao preko Interneta zbog epidemije koronavirusa, no to nije utjecalo na njegovu kvalitetu. Baš nasuprot, prelazak na internetsko održavanje SIH-a rezultiralo je znatnim povećanjem broja sudionika, a što je još jedan dokaz da postoji sustavna potreba za obrazovanjem lektora i nastavnika.

Croaticumov okrugli stol

Osim SIH-a *Croaticum* organizira i *Croaticumov* okrugli stol (kraticom COS). Cilj je COS-a okupiti usko specijalizirane znanstvenike i stručnjake koji se bave nekom određenom lin-gvističkom temom koja ima ili bi mogla imati učinke relevantne na području poučavanja hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika. Pristupi temi mogu biti teorijski, pri-

Slika 3: Slavni pisac Kristian Novak s polaznicima i lektorima Croaticuma

mijenjenolingvistički, kontrastivni i dr., a na trima dosad održanim COS-ovima teme su bile teličnost, glagolska prefiksacija i kolokacije u hrvatskom jeziku. Jedna od specifičnosti COS-a je i ta što najmanje jedan gostujući znanstvenik ili stručnjak dolazi izvan Hrvatske. Na taj način *Croaticum* pokušava, poput mosta, povezivati znanstvena i stručna istraživanja hrvatskoga jezika u Hrvatskoj i inozemstvu. Dosad su inozemni gosti COS-a bili ugledni znanstvenici sa sveučilišta u Norveškoj, Austriji, Makedoniji i Sloveniji.

Ispit poznavanja hrvatskoga jezika

Croaticum redovito održava i ispite poznavanja hrvatskoga jezika za neizvorne govornike radi stjecanja prava na stalni boravak u RH, radi dobivanja hrvatskog državljanstva, radi nostrifikacije inozemnih diploma, zapošljavanja i za različite druge potrebe. Navedene svrhe za koje se polaze ispit i njihova važna uloga te utjecaj koji ishod takvoga ispita može imati na životne okolnosti pristupnika jasno govore o važnosti tih ispita za pristupnike, ali u krajnjoj liniji i za cijelokupno društvo u kojem živimo. O takvim ispitima može ovisiti koliko će dobro stranci koji žive i rade u Hrvatskoj vladati hrvatskim jezikom, a posredno i koliko će se uspješno integrirati (Grgić i Udier, 2012.). Zbog svega navedenog jasno je da su ti ispiti nužna i neizostavna *Croaticumova* djelatnost. Slično jezično testiranje u *Croaticumu* provodi se još od osamdesetih godina 20. stoljeća (Grgić i Udier, 2012., 110), a danas se taj zahtjevni dio struke usklađuje s modernim europskim standardima. Ispiti se danas organiziraju prema razinama opisanim Zajedničkim europskim referentnim okvirom za jezike, a sastoje se od sljedećih cjelina: razumijevanje slušanog i čitanog teksta, poznavanje jezičnih struktura te pisane i gorovne proizvodnje. Najčešće je riječ o polaganju razine B1 jer je ona prema vrijedećim hrvatskim zakonima potrebna primjerice za stjecanje prava na stalni boravak. Prema uvidima u *Croaticumovu* dokumentaciju samo je od siječnja do listopada 2021. godine ispitu pristupilo 160 kandidata. Iako pristupnici najčešće dolaze iz neke od država bivše Jugoslavije, u posljednje vrijeme ispitu sve češće pristupaju i kandidati iz drugih država.

Udžbenici, priručnici i besplatni internetski tečajevi za samostalno učenje

Croaticumova izdavačka djelatnost obuhvaća prije svega seriju udžbenika i vježbenica za poučavanje hrvatskoga kao drugoga, stranoga i nasljednoga jezika. Udžbenik i vježbenica *Hrvatski za početnike 1* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Machata, Dinke Pasini i Sande Lucije Udier te udžbenici i vježbenice *Razgovarajte s nama!* za razine od A2 do C1 autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Machata i Sande Lucije Udier već su godinama u svakodnevnoj upotrebi ne samo u *Croaticumu*, nego i na mnogobrojnim drugim mjestima gdje se poučava i uči hrvatski jezik. Riječ je o udžbenicima koji zadovoljavaju suvremene standarde za udžbenike jezika namijenjene neizvornim govornicima. Nastali su na temelju znanstvenih istraživanja i dugogodišnje nastavne prakse, lekcije obuhvaćaju aktualne teme povezane s konkretnim životnim situacijama, učenici se od početka učenja uvode u stvarne gorovne situacije, tj. jezična građa prezentirana je s komunikacijskog stajališta, a strukturirana

je tako da polaznici stječu komunikacijsku, gramatičku i (među)kulturnu kompetenciju.

Iako je riječ o kvalitetnoj seriji udžbenika (što potvrđuju mnogobrojni lektori i učenici, ali i mnogobrojna izdanja), izrada novih i osvremenjivanje postojećih nastavnih materijala zadatak je koji *Croaticum* trajno ima pred sobom, a same autorice ističu da se sadržaji i načini poučava-

nja nikako ne smiju trajno zadržati u obliku koji je prikladan tek za neko određeno vrijeme i određenu razinu znanstvenih spoznaja, nego se trebaju mijenjati u skladu s promjenama u teoriji i primjeni jezičnih, glotodidaktičkih i kulturoloških istraživanja te se dodatno prilagođavati potrebama korisnika kako ne bi zastarjeli (Udier i Gulešić Machata, 2019., 31-32).

Osim udžbenika za učenje jezika, objavljena su i dva udžbenika hrvatske kulture koje je uredila Sanda Lucija Udier: *Hrvatska na prvi pogled* (2014.), (udžbenik je 2016. godine objavljen i na engleskom jeziku) i *Hrvatska na drugi pogled* (2019.). Kako se ističe u uvodnoj riječi, ti udžbenici nastali su zbog nastojanja da strani studenti kroatistike, slavistike, povijesti, međunarodnih odnosa i drugih srodnih struka dobiju sažet, kvalitetan i pouzdan izvor informacija o hrvatskoj kulturi i društvu. Urednica je u prvome udžbeniku okupila tekstove deset hrvatskih sveučilišnih profesora i znanstvenika koji su, svaki za svoje područje, dali prikaz osnovnih tema hrvatske kulture govoreći o geografiji Hrvatske, hrvatskoj povijesti, jeziku, književnosti, političkom sustavu, filmu, svakodnevici, etnološkoj i umjetničkoj baštini. U drugome udžbeniku prikaz ključnih tema za sagledavanje i razumijevanje hrvatske društvene situacije i kulture upotpunjena je s još devet različitih poglavlja (hrvatsko društvo, gospodarstvo, migracije, religijska slika, školstvo, vizualne umjetnosti i arhitektura, kulturne ustanove, mediji te tjelesna kultura, sport i olimpizam u Hrvatskoj). Informacije i tekstovi o svim tim temama uvek se donose u kontekstu širega prostornoga i vremenskoga kontinuiteta pa ih polaznici *Croaticuma* rado čitaju i iz njih još bolje upoznaju društvo i kulturu jezika koji uče.

Croaticum je objavio i priručnike *Hrvatski A2* (ur. Grgić i Gulešić Machata, 2017.), *Hrvatski B1* (ur. Grgić i sur., 2013.) i *Hrvatski B2* (ur. Gulešić Machata i Grgić, 2015.). Riječ je o opisnim okvirima za hrvatski jezik referentnih razina A2, B1 i B2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike koji su izrađeni u suradnji s Vijećem Europe, a napisala ih je skupina autorica iz *Croaticuma*. Ta serija priručnika važna je za *Croaticum* i za struku jer

Iz bogate nakladničke djelatnosti

su u njima razrađene i raščlanjene jezične funkcije, gramatički oblici, rječnik i protipni izrazi nužni za ovladanost opisanim razinama. Tim priručnicima hrvatski jezik stao je uz bok drugim dobro opisanim europskim jezicima koji tragaju za jasnim i nedvosmislenim razgraničavanjem i vrednovanjem pojedinih jezičnih razina.

Detaljan opis razine B1 koji je objavljen 2013. godine, iste godine kad se u hrvatskoj kulturi slavio 100. rođendan Čudnovatih zgoda šegrt Hlapića, općepoznatoga i općepriznatoga djela Ivane Brlić-Mažuranić, bio je povod da se u *Croaticumu* izradi i objavi knjiga Šegrt Hlapić za razinu B1 autorica Ane Grgić, Ranke Đurđević i Tanje Salak. Riječ je o prvome hrvatskom *easy readeru*, tj. o prvoj prilagodbi cjelovitoga književnog djela namijenjenog učenicima hrvatskoga jezika na razini B1 bilo za samostalan rad, bilo za lektore kao priručnik za nastavu. Prilagođeno djelo opremljeno je rječnikom (hrvatsko-engleski) na kraju knjige, popisom i prijevodom istaknutih novih riječi na svakoj stranici i ilustracijama.

Dosad su objavljena i četiri zbornika sa *Savjetovanja za lektore hrvatskoga kao inoga jezika* (2012., 2014., 2016. i 2019. godine). Zbornici su tematski i nastaju uglavnom na temelju izlaganja koja su održana na prethodnim SIH-ovima, a upotpunjaju ih i dobrodošli su i ostali radovi koji se bave sličnom tematikom. Uz to, u zbornicima se obično donose prikazi relevantne kroatističke, glotodidaktičke i druge literature koja bi lektorima mogla biti korisna u njihovu radu.

Uz navedene udžbenike i priručnike, *Croaticum* je u suradnji s Centrom za potporu e-učenju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, a na idejni i finansijski poticaj Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, izradio i u rad 2017. i 2018. godine pustio besplatne otvorene masovne internetske tečajeve hrvatskoga jezika za razine A1 i A2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (Čilaš Mikulić i Gulešić Machata, 2017.; Gulešić Machata i Matovac, 2018.). Glavni cilj izrade i pokretanja tih tečajeva bio je učiniti lako dostupnim i potpuno besplatnim tečaj za učenje hrvatskoga jezika odraslim potomcima iseljenih Hrvata i svima ostalima zainteresiranim. Tečaj je zasnovan na Moodleu koji je općepoznata platforma za internetsko učenje i poučavanje na daljinu. Također, osigurana je i tehnička podrška na engleskom i španjolskom jeziku. Sami tečajevi nalaze se na poslužitelju Filozofskoga fakulteta na adresama <https://a1.ffzg.unizg.hr> i <https://a2.ffzg.unizg.hr>, no moguće im je pristupiti i preko internetskih stranica *Croaticuma* na adresi <http://croaticum.ffzg.unizg.hr>. Za pristup nije potrebno otvarati novi korisnički račun, već se tečaju može pristupiti s pomoću Facebookova ili Googleova korisničkog računa. Sučelje, kao i sve upute i objašnjenja ponuđeni su na engleskom i španjolskom, što je važno istaknuti kad je riječ o gramatičkim objašnjenjima jer su pisana opširno i s mnoštvom primjera. Svaki tečaj sastoji se od oko 80 lekcija podijeljenih u više cjelina, a za svaku lekciju potrebno je oko 45 minuta. Svaka lekcija sastoji se od nekoliko zadataka u kojima se uvježbavaju različite jezične vještine (slušanje, razumijevanje, poznавanje leksika, poznавanje gramatike i dr.), a u svakoj lekciji obrađuje se i jedna gramatička tema te se donosi kulturno-jezički tekst popraćen vježbama razumijevanja. Nadalje, potrebno je istaknuti da i lekcije imaju dio posvećen fonetici u kojem se objašnjavaju izgovori glasova, asimilacije i sl. te se sve uvježbava na specifično osmišljenim zadatcima.

Raznovrsna internetska ponuda Croaticuma za učenje hrvatskoga jezika.

Cilj tih dvaju tečajeva je ljudima koji trenutačno ne mogu doći u Hrvatsku ili ne mogu biti redovito prisutni na sinkronom internetskom tečaju omogućiti učenje hrvatskoga jezika te im pomoći da se pripreme za dolazak u Hrvatsku.

Izazovi sadašnjice i pogled u budućnost

I *Croaticum* je početkom 2020. godine, kad se cijeli svijet suočio s izazovima pandemije koronavirusa, morao promijeniti neke dotad uhodane i tipične procedure. U ožujku 2020. dvjestotinjak polaznika iznenada je prešlo na internetsku nastavu na platformi Zoom. To je promijenilo nastavu kakvu su dotad poznavali i lektori i polaznici. U sljedećim semestrima, u skladu s promjenjivom epidemiološkom situacijom, dio nastave održavan je uživo i u skladu sa svim u tom trenutku aktualnim epidemiološkim mjerama, a dio preko Interneta. Određen broj polaznika nije bio u mogućnosti doći u Hrvatsku na vrijeme ili uopće nije mogao doći zbog mnogobrojnih teškoća koje su bile izazvane novim okolnostima. To „novo normalno”, kako ga se katkad naziva, za *Croaticum* je značilo ubrzani prilagodbu i prijelaz na novi medij poučavanja, užurbano upoznavanje s različitim digitalnim alatima i resursima te prilagođavanje nastavnih materijala, strategija i aktivnosti. O uspješnom premošćivanju te krize najbolje svjedoče podatci koji pokazuju da se broj polaznika od početka pandemije koronavirusa do danas nije značajnije smanjio. U *Croaticumu* se, zahvaljujući trudu i angažmanu lektora i motiviranosti polaznika, nastava u izazovnim vremenima nastavila održavati svakodnevno, a polaznici su nastavili s učenjem, upoznavanjem hrvatske kulture i druženjem.

Kad je riječ o ostalim izazovima s kojima se *Croaticum* uoči 60. obljetnice svojega rada sreće, može se još spomenuti i stalna prijetnja rjeđe poučavanim jezicima u koji se i hrvatski ubraja. Zatvaranje studija i lektorata hrvatskoga jezika ili njihovo objedinjavanje s drugim studijima (kao posljedica trenda okretanja od humanistike prema STEM području) teme su o kojima se u kroatističkoj struci često raspravljalo početkom 21. stoljeća. Međutim, internacionalizacija Sveučilišta u Zagrebu i Filozofskoga fakulteta, djelovanje Središnjega državnog

ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Matice iseljenika, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Agencije za mobilnost i programe Europske unije te djelovanja i promotivne aktivnosti samog *Croaticuma* (na društvenim mrežama i službenoj internetskoj stranici <https://croaticum.ffzg.unizg.hr/>), kao i uspostavljanje i održavanje veza sa sveučilištima u Europi i izvan nje, s veleposlanstvima te mnogobrojnim udrugama i iseljeničkim zajednicama osiguravaju stalni broj polaznika koji je već godinama i u blagom porastu.

Osim tih dvaju izazova, pred *Croaticumom* su i mnogobrojni drugi izazovi, npr. izazov poučavanja osoba koje nemaju metajezično znanje ili im je potrebno opismenjavanje, poučavanje osoba koje imaju poremećaje pozornosti i ostale teškoće koje utječu na učenje, poučavanje slabovidnih i slijepih osoba, prilagodba materijala novim načinima učenja i novim tipovima polaznika, izrada aplikacija za učenje temeljenih na umjetnoj inteligenciji i sl. *Croaticum* nastoji sustavno pratiti moderne i na primjenjenolingvističkim istraživanjima utemeljene pristupe poučavanju te ih kritički primjenjivati u nastavi. Uz to, *Croaticum* ulaže trud u usklađivanje s trenutačnim izvanjezičnim zbivanjima (suvremena kretanja stanovništva, izbjeglički valovi, zakoni koji reguliraju boravak u Republici Hrvatskoj ili upis na visokoškolske ustanove, zahtjevi tržišta rada za uvoznom radnom snagom i sl.) te pokušava ponuditi točno onakvo učenje hrvatskoga jezika i kulture kakvo je u određenom trenutku potrebno njegovim polaznicima. Na temeljima duge tradicije i iskustva *Croaticum* nastavlja ulagati u svoj razvoj te se i dalje nastavlja izgrađivati i profilirati u moderan europski centar kojim se Sveučilište u Zagrebu, ali i Hrvatska općenito, mogu ponositi. *Croaticum* je tako bio i ostao mjesto za učenje hrvatskoga jezika i kulture u kojem se hrvatski jezik i kultura otvaraju prema svijetu, a svijet dolazi u Hrvatsku.

Literatura

- Banković-Mandić, I., Čilaš Mikulić, M. (2016.), Hrvatski kao drugi i strani jezik iz sveučilišne perspektive, *Croatica* XL, 60: 121-137.
- Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet Šimić, L. (2010.), Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika. *Croatian Studies Review* 6, 1: 113-127.
- Cvitanušić, J., Nazalević, I., Udier, S. L. (2010.), Uoči pedesete obljetnice Croaticuma - Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik, *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu*, 4 (2010.), 4; 99-105.
- Cvitanušić Tvico, J., Đurđević, R. (2012.), Pola stoljeća Croaticuma. U: M. Čilaš Mikulić, A.-T. Juričić, S. L. Udier (ur.), *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika* (str. 123-132), Zagreb, FF press.
- Cvitanušić, J. (2021.), Hrvatski u kontekstu suvremenih migracija: Jezična integracija ranjivih skupina učenika, metoda društveno korisnog učenja i kompetencije nastavnika. Treći bosanskohercegovački slavistički kongres, Sarajevo, BiH, 18. rujna 2021.
- Čapo Žmegač, J. (2010.), Različiti pristupi povratnim migracijama: primjer Hrvatske, *Studia ethnologica Croatica*, 22: 11-38.

Čapo, J., Jurčević, K. (2014.), Povratak kao dolazak: migracijski procesi i transnacionalni prostori. U: J. Čapo, C. Hornstein Tomić, K. Jurčević (ur.), *Didov san. Transgranična iskustva hrvatskih iseljenika* (str.15-41), Zagreb, Denona.

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata M. (ur.) (2017.), *Massive Open Online Course of the Croatian Language, A1.HR (MOOC) / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A1.HR (MOOC)*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. <https://a1.ffzg.unizg.hr/>

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Pasini, D., Udier, S. L. (2006., 2008., 2013.), *Hrvatski za početnike 1. Udžbenik i rječnik*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada.

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Udier, S. L. (2008., 2016.), *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*. Zagreb, FF press.

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Udier, S. L. (2011., 2012., 2014.), *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*, Zagreb, FF press.

Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Udier, S. L. (2015.), *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*, Zagreb, FF press.

Đurđević, R., Podboj, M. (2016.), Izbjeglice kao posebna kategorija učenika, *Strani jezici* 45: 245-260.

Grgić, A., Udier, S. L. (2012.), Provodenje ispita iz poznavanja hrvatskoga jezika i latiničnoga pisma na Croaticumu. U: M. Čilaš Mikulić i dr. (ur.), *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. 1. zbornik radova* (str. 109-120), Zagreb, FF press.

Grgić, A., Gulešić Machata, M., Nazalević Čučević, I. (ur.) (2013.), *Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1*, Zagreb, FF press.

Grgić, A., Jelaska, Z. (2016.), *Inojezični govornici hrvatskoga u Hrvatskoj*, izlaganje na 9. stručnom savjetovanju za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (SIH), 8. i 9. srpnja 2016.

Grgić, A., Đurđević, R., Salak, T. (2016., 2018.), Šegrt Hlapić za razinu B1. Prilagodba romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić, Zagreb, FF press.

Grgić, A., Gulešić Machata, M. (ur.). (2017.), *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2*, Zagreb, FF press.

Grgić, A. (2018.), *Jezični identitet inojezičnih govornika hrvatskoga koji žive u Republici Hrvatskoj*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, doktorski rad.

Gulešić Machata, M., Jelaska, Z. (2010.), Inojezični hrvatski i govornici drugih slavenskih jezika. U: L. Badurina, D. Bačić-Karković (ur.) *Riječki filološki dani 8*, (str. 695-716), Rijeka, Filozofski fakultet.

Gulešić Machata, M. (2013.), Apriorna analiza odstupanja u gramatičkom rodu s obzirom na prvi jezik učenika. *Opera Slavica* 23 (4): 174–186.

Gulešić Machata, M., Grgić, A. (ur.) (2015.), *Hrvatski B2: Opisni okvir referentne razine B2*. Zagreb, FF press.

Gulešić Machata, M., Matovac, D. (ur.) (2018.), *Massive Open Online Course of the Croatian Language, A2.HR (MOOC) / Cursos masivos abiertos en línea de lengua croata, A2.HR (MOOC)*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. <https://a2.ffzg.unizg.hr/>.

Jelaska, Z. i sur. (2005.), *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z. (2014.), Vrste nasljednih govornika. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 17: 83-105.

Jelaska, Z. (2016.a), Ini hrvatski jezik i identitet – od stranoga do nasljednoga govornika. U: T. Pišković, T. Vuković (ur.), *Drugi. Alteritet, identitet, kontakt u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi. Zbornik radova 44. seminar Zagrebačke slavističke škole* (str. 87-106), Zagreb, FF press.

Jelaska, Z. (2016.b), *Nasljedni govornici hrvatskoga jezika* (pozvano predavanje). 9. stručno savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (SIH). Filozofski fakultet u Zagrebu, 8. i 9. srpnja 2016.

Jelaska, Z. (2016.c), Kategorija nasljednoga govornika: središte i granice. *Romanoslavica*, 20 (2016.): 1-16.

Jonke, Lj., Leskovar, E., Pranjić, K. (1966.), *Hrvatskosrpski: audiovizuelna metoda, I. dio*, Zagreb, Jugoton i Pariz, Didier.

Jonke, Lj., Leskovar, E., Pranjić, K., Škarić, I. (1966.), *Hrvatskosrpski: audiovizuelna metoda, II. dio*, Zagreb, Jugoton i Pariz, Didier.

Leskovar, E., Pranjić, K. (1962.), Tečaj hrvatskosrpskog jezika po globalno-strukturalnoj audio-vizuelnoj metodi. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 10 (4): 121-124.

Podboj, M. (2016.), Važnost osiguravanja tečajeva hrvatskog jezika za izbjeglice i tražitelje azila kao posebno ranjive skupine stranaca u RH. Šesta međunarodna konferencija hrvatskog kao drugog i stranog jezika, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (izlaganje)

Udier, S. L. (ur.) (2014.), *Hrvatska na prvi pogled. Udžbenik hrvatske kulture*, Zagreb, FF press.

Udier, S. L. (2014.), *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2-C1*, Zagreb, FF press.

Udier, S. L. (ur.) (2016.), *Croatia at the First Sight. Textbook of Croatian Culture*, Zagreb, FF press.

Udier, S. L. (ur.) (2019.), *Hrvatska na drugi pogled, udžbenik hrvatske kulture i društva*, Zagreb, Srednja Europa i FF press.

Udier, S. L., Gulešić Machata, M. (2019.), Suvremeno poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika u Croaticumu - Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik, *Hrvatski*, XVII (1-2): 27-43.

Zajednički europski referentni okvir za jezike (2005.), Zagreb, Školska knjiga i Vijeće Europe.

SUMMARY

60 YEARS OF THE CROATICUM CENTRE FOR CROATIAN AS A SECOND AND FOREIGN LANGUAGE

The Croaticum Centre for Croatian as a Second and Foreign Language is celebrating its 60th anniversary. The centre operates in the fold of the Croatian language department of the University of Zagreb's Faculty of Humanities and Social Sciences. The paper discusses the structure, programmes, teaching approach, attendees, the lecturers and their scholarly activities, and the future plans and challenges. The centre currently teaches Croatian as a second, foreign and inherited language applying a combined method that aims to develop general communication competence. This means that all language skills are equally represented in the teaching process, taking into consideration the cognitive features of the teaching process. A vital factor in teaching is observing and explaining the contrasting elements between Croatian and the major languages spoken by most of the attendees. The emphasis is also on the acquisition of culturological competences in accordance with modern trends in language teaching.

The paper is penned by Ana Grgić, Darko Matovac and professor Marinela Aleksovski of the Faculty of Humanities and Social Sciences. These are all accredited university programmes, with classes held at the Faculty premises in Zagreb. Classes may also be attended online as of the academic year 2020/2021. Classes are organized in linguistically, nationally and age-diverse groups and in line with the levels of the Common European Framework of Reference for Languages (2005), i.e., from entry level (A1 and A2) through intermediate (B1 and B2) to advanced (C1).

RESÚMEN

CENTRO CROATICUM - 60 AÑOS DEDICADO AL IDIOMA CROATA COMO SEGUNDA LENGUA EXTRANJERA

El presente artículo habla sobre el *Centro Croaticum de Estudio del Idioma Croata como Segunda Lengua y como Lengua Extranjera*, con motivo del 60º aniversario de su fundación. El *Croaticum* pertenece al Departamento de Estudios Croatas de la Facultad de Humanidades y Ciencias Sociales en la Universidad de Zagreb. La parte central de este artículo está dedicada a la actual estructura del *Croaticum*, a los programas, enfoques de enseñanza, a los estudiantes y profesores y sus actividades científicas y profesionales. También analiza la fecunda labor del *Croaticum* a través de los años así como los planes y desafíos para el futuro. Actualmente, en el *Croaticum* se enseña el idioma croata como segunda lengua extranjera empleando un método combinado destinado a desarrollar la competencia comunicativa, con lo cual están igualmente representadas todas las habilidades lingüísticas en el proceso de enseñanza, tomando en cuenta las características cognitivas de dicho proceso. Un factor muy importante en el aprendizaje del idioma es el reconocimiento y la interpretación de los elementos contrastantes entre la lengua croata y otras lenguas, que por su importancia son consideradas grandes lenguas habladas por la mayoría de los estudiantes.

La terna de autores compuesta por el Dr. Sc. Ana Grgić, Ph.D. Darko Matovac y la profesora Marinela Aleksovski de la Facultad de Filosofía de la Universidad de Zagreb, hace hincapié en la enseñanza de la competencia cultural, que coincide con las tendencias modernas en el área del aprendizaje de idiomas. Todos los programas son planes universitarios acreditados, siendo posible participar de los mismos asistiendo personalmente a clases en la Facultad de Filosofía de Zagreb o atendiendo clases por Internet, esta última modalidad está disponible a partir del año académico 2020/2021. La enseñanza está dividida en grupos lingüísticos y nacionales para diferentes edades, de acuerdo con los niveles del *Marco Común Europeo de Referencia para las Lenguas* (2005), es decir, desde el nivel inicial (A1 y A2) hasta el nivel intermedio (B1 y B2) y el avanzado (C1).